

Analýza dostupných materiálů a zmapování způsobů řešení problematiky vzdělávání žáků cizinců v ostatních evropských vzdělávacích systémech a v ČR

I. Situace v zemích EU a Švýcarsku

V průběhu měsíců srpen – září 2009 probíhal ve VÚP výzkum kurikulárních dokumentů těchto zemí; Švýcarsko, Slovinsko, Francie, Španělsko, Nizozemí a ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska.

V počáteční fázi byli distanční formou (e-mailem) osloveni zástupci zemí, kteří pracují na ministerstvech, vzdělávacích institucích, kurikulárních ústavech s žádostí o reference na odborníky, kteří se zabývají inkluzí, respektive dílčím tématem inkluze - začleňování imigrantů do jejich školského vzdělávacího systému.

Problematika integrace migrantů nese mnoho aspektů, a to sociokulturní, multikulturní, jazykové, aj. VÚP se zaměřilo na řešení jazykové bariéry dětí migrantů, tj dětí s odlišným mateřským jazykem než je jazyk vyučovací ve vybraných zemích. Prvotním cílem analýzy bylo zjistit postavení jazyků slovinštiny, němčiny, francouzštiny, španělštiny, holandštiny a angličtiny jako cizího jazyka. S tím je pak spojené postavení žáků-cizinců a jejich vzdělávání, které se VÚP snažil podchytit v jednotlivých zemích ve třech rovinách, a to na úrovni národní (závazné dokumenty), institucionální (doporučující dokumenty) a regionální (výstupy projektů, aj.).

VÚP provedl analýzu dokumentů, které bylo možné získat z různých webových portálů a bylo zjištěno, že vybrané státy;

- a) nemají systematicky řešenou danou problematiku, a tudíž není nikde na národní či institucionální úrovni integrace migrantů popsána,
- b) mají systematicky řešenou danou problematiku, ale nemají dostupné zdrojové materiály,
- c) mají systematicky řešenou danou problematiku, ale dokumenty existují jen v jazyce dané země, proto nebylo možné tyto analyzovat a do naší zprávy zahrnout.

Námi vybrané evropské země nemají kurikulární a související dokumenty k dispozici na internetu, vyjma Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Velká Británie je tradiční zemí, která čelí mnohaleté tradici imigrantů v několika přílivových vlnách. Následující řádky nabízí popis vzdělávacího systému této země a způsob zakotvení jednotlivých dokumentů k inkluzi.

Vzdělání ve Spojeném království zajišťuje Ministerstvo pro Mládež, Školy a Rodiny (DCSF), které vzniklo z původního DfES Ministerstvo pro Vzdělávání a Rozvíjení dovedností. Je

odpovědné za veškeré vzdělávací oblasti dětí a žáků do 19 let věku a ochranu dítěte. Je řízeno státním tajemníkem (Ed Ball). Druhou organizací je Ministerstvo pro Inovaci, Univerzity a Rozvíjení dovedností, které je odpovědné za vzdělávání dospělých, vyšší a celoživotní vzdělání, vědu a inovace ve vzdělání. Výkonným, avšak neministerským resortem, je Úřad pro kvalifikaci a vývoj kurikula (QDCA), který radí DCSF, spravuje a vyvíjí národní kurikulum, testy, zkoušky a hodnocení.

A: NÁRODNÍ ÚROVEŇ

Inkluzivní vzdělávání ve Spojeném království Velké Británie a severního Irska je zakotveno v **národním kurikulu** (<http://curriculum.qca.org.uk>), které zohledňuje věk žáka (čtyřstupňový systém) a je vypracované zvláště pro každý vzdělávací obor. Např. kurikulum pro vzdělávací obor Anglický jazyk má tuto strukturu:

- a) postavení Anglického jazyka v národním kurikulu,
- b) rozpracované požadavky na výuku jazyka,
- c) všeobecné požadavky na vzdělávání, v jejichž rámci se řeší mj. průřezová témata a inkluze; tj. tedy vzdělávání dětí, jejichž mateřský jazyk je jiný než anglický.

Kurikulum je dostupné na internetu pro jednotlivé vzdělávací úrovně (=key stages):

Key stage 1 (ages 5-7): <http://curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-1-and-2/subjects/english/keystage1/index.aspx?return=/key-stages-1-and-2/subjects/index.aspx>

Key stage 2 (ages 7-11): <http://curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-1-and-2/subjects/english/keystage2/index.aspx>

Key stage 3 (ages 11-14): <http://curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/subjects/english/keystage3/index.aspx>

Key stage 4 (ages 14-16): <http://curriculum.qcda.gov.uk/key-stages-3-and-4/subjects/english/keystage4/index.aspx>

K inkluzi kurikulum závazně uvádí:

- Žáci mají rozdílné potřeby podpory.
- Studijní plán by měl zahrnovat: věk žáka, čas strávený v nové zemi, předchozí vzdělávání, dovednosti v anglickém jazyce.
- Monitoruje se pokrok v nabývání těchto dovedností v anglickém jazyce, v učení danému předmětu, a to, že žák rozumí (dosáhl takové jazykové úrovně, která mu nebrání v procesu učení).
- Žákovy znalosti (učiva v národním kurikulu) mohou převyšovat jeho komunikační schopnosti v anglickém jazyce.
- Učitel by měl poskytnout dostatek učebních příležitostí, aby pomohl žákovi se zvládnutím jazykové komunikace a měl by mu poskytnout podporu, kterou žák potřebuje, aby zvládl všechny dovednosti k učení se daného předmětu.

- Učitelé by se měli speciálně zaměřit na tyto žáky a zajistit:
 - a) rozvíjení mluvené a psané angličtiny
 - b) přístup k národnímu kurikulu a k hodnocení.

Současně kurikulární dokument uvádí důležitost v přístupu celé školy k problematice vzdělávání žáků-cizinců, jelikož holistický pohled na potřeby žáka je nejdůležitější. Také doporučuje, aby se na inkluzi se nenahlíželo jen úzce jako na potřeby pro předmět a vyučovací hodinu, ale i v širším rámci, tj. kde bude výuka probíhat, kdo se bude o žák-cizince starat, jestli je relevantní obsah učiva a v jakých skupinách se žák bude vzdělávat s ohledem na jeho individuální potřeby a kompetence.

Úřad pro kvalifikace a kurikulum vydává doporučující dokument: *Národní kurikulum 2000: Hodnocení anglického jazyka jako dalšího cizího jazyka*, která je zaslána všem školám. Dokument řeší mj. hodnocení žáků-cizinců, které se provádí odděleně od ostatních žáků – rodilých mluvčích. Zvláště nabízí popis hodnocení pro poslech, čtení, psaní a mluvení. Pojednává o dosažení národní kurikulární úrovně (Key Stage 4) v rozfázovaných krocích (Key Stage 1-4, kdy Key Stage 2 je prahová úroveň porozumění, tj. zvládnutí receptivních dovedností, ale ještě ne produktivních). Dokument obsahuje 4 části, z nichž první pojednává o rolích učitele a odpovědnosti školy, principech hodnocení a současných učebních přístupech; druhá podrobně rozepisuje hodnocení jednotlivých dovedností; třetí část nabízí příklady žakovských prací a jak je hodnotit; poslední část nabízí analýzu a sledování dosažení výsledků ve vzdělání.

Původní ministerstvo **Department for Education and Skills** (DfES) vydalo pro určité věkové úrovně publikace s názvem *Access and Engagement in English*, jak učit žáky anglický jazyk jako další cizí jazyk ve vzdělávacích oborech daných národním kurikulem (jedná se o náboženství, anglický jazyk, věda, historie, biologie, tělesná výchova, zeměpis, aj.). Publikace pojednává o dosažení vzdělávacího cíle u etnických minorit na střední škole, skládá se ze dvou oddílů, z nichž první je určena pro oborového učitele a druhý oddíl je věnován všem učitelům. Obsahuje návod pro pedagogy ve formě manuálu, jak sestavit skupiny, jak zaručit pokrok v učení, jak postupovat v hodině, jak rozvíjet jednotlivé dovednosti, definuje roli učitele – jak monitorovat vzdělávací i osobní cíle žáků-migrantů a v závěru nechybí případová studie.

Organizace obdobná České školní inspekci: **OFSTED** <http://www.ofsted.gov.uk/Ofsted-home/About-us>; The new Ofsted – the Office for Standards in Education, Children's Services and Skills je neministerským vládním odborem, který vydává publikace, reporty, provádí inspekce všech školských zařízení (**ESTYN** ve Walesu) a monitoruje integraci žáků-cizinců.

Na vyšších úrovních operuje **the Quality Assurance Agency for Higher Education** (QAA), která zajišťuje poskytování kvalitních vzdělávacích služeb napříč celou Británií. Operuje nezávisle na vládě a vlastní ji organizace, které sdružují ředitele nejvyšších státních vzdělávacích institucí. Na národní úrovni také operuje **Úřad pro vzdělávání a dovednosti** - The Learning and Skills Council (LSC), který je v současné době zodpovědný za plánování a financování všech vzdělávacích aktivit, další vzdělávání, školení pro žáky starší 16 let.

B: INSTITUCIONÁLNÍ ÚROVEŇ, Dokumenty k inkluzi s celostátní působností

Organizace Národní Strategie, které jsou přímo odpovědné DCSF (<http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/>) vydávají dokumenty závazné pro celé Spojené království. Poskytují poradenství, zdrojové materiály, školení např. v oblastech anglického jazyka a literatury, v matematice a dalších vědních oborech pro další vzdělávání pedagogických pracovníků ke zvýšení kvality vyučování na univerzitách, školách i předškolního vzdělávání.

Základním dokumentem Organizace Národní Strategie je *Národní dokument o Gramotnosti*, který byl naposledy revidován v roce 2002. Ve formě powerpointové prezentace teoreticky řeší klíčové oblasti pro vzdělávání etnických minorit, nabízí principy operačně-inkluzivního modelu, přináší zprávu ze zjištění OFSTEDu (školské inspekce). Obsahuje výchovné a vzdělávací strategie, strategie učení, práce ve skupině, také návod jak pomoci izolovaným žákům, případovou studii, video a handouty nabízející sledování dosažených výsledků konkrétních žáků. Organizace Národní Strategie také vydala příručku pojednávající o národní strategii pro základní vzdělávání s názvem: *Aiming High: Meeting the needs of newly arrived learners of English as an additional language (EAL)*. Nabízí postupy, jak s dětmi pracovat před zařazením do třídy (např. místní úřad přidělí tlumočnicka), jak navodit spolupráci s rodiči, vychovateli a komunitou a nabízí praktické rady pro učitele a přehledné množství odkazů na další dokumenty.

Instituce **Národní nadace pro výzkum ve vzdělávání NFER** – National Foundation for Educational Research se zabývá výzkumnými projekty. Mezi klíčové funkce patří evaluace výzkumu a tvorba testů a související dokumentace. K aktuálním prioritám ve výzkumu patří i sociální inkluze. Ve Walesu existuje obdobná instituce s názvem Velšské vládní shromáždění, která spravuje **Oddělení pro děti, vzdělávání, celoživotní učení a dovednosti**, mezi jehož hlavní aktivity patří rozvoj kurikula, zadávání výzkumů, rozvoj systému hodnocení a kvalifikací a poradenství vládě v oblasti vzdělávacích politik.

C: REGIONÁLNÍ ÚROVEŇ, Další aktivity probíhající v rámci lokálních úřadů, neziskových a příspěvkových organizací, projektů, apod.

Za organizaci veřejně financovaných škol jsou odpovědné Místní úřady pro vzdělávání – Local Education Authorities (174 úřadů LEA v současné době). Zajišťují kvalitu vzdělávání a prosazují vysoký standard vzdělanosti dětí školního věku ve své lokalitě. Školská zpráva na místní úrovni v Anglii zaznamenala významnější změny přijetím nového jednacího řádu „the Every Child Matters“ (www.everychildmatters.gov.uk) a školského zákona z r. 2004 „the Children Act“. Místní úřady tímto založily doplňující oddělení, která odpovídají za vzdělávání dětí a mladistvých, sociální a zdravotnické služby dětem. Národní asociace učitelů pro rozvoj jazyka v kurikulu **NALDIC** je neziskovou organizací (www.naldic.org.uk), která poskytuje statistiky o počtu dětí imigrantů, podporuje bilingvní vzdělávání a stará se o etnické minority. Collaborative Learning Project na svých stránkách www.collaborativelearning.org nabízí výstupy pro výuku EAL a bilingvní výuku.

II. Situace v České republice

V průběhu měsíců září – listopad 2009 probíhalo na VÚP intenzivní šetření a sběr dostupných materiálů, které vznikly na území ČR. Bylo zjištěno, že problematice úspěšného začleňování žáka – cizince do českého vzdělávacího procesu i do kolektivu třídy se věnuje Katedra primárního jazykového vzdělávání a Katedra bohemistiky a slavistiky Pedagogické fakulty **Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (UJEP) v Ústí nad Labem** již několik let. V rámci různých grantů a projektů byly prováděny následky, hospitace, výzkumy a vedly se dialogy s žáky – imigranty i jejich pedagogy v základních školách v regionech v České republice. Jedná se např. o Projekt města Ústí nad Labem s názvem *Začleňování žáků a studentů – imigrantů do výuky češtiny v Ústeckém kraji* v roce 2004. M. Čechová, L. Zimová, Z. Millerová a J. Šindelářová byly spoluřešitelkami grantu MŠMT v roce 2005 s názvem *Příprava učitelů na začleňování žáků a studentů – imigrantů do vyučovacího procesu*. PaedDr. Jaromíra Šindelářová jako metodik a odborný poradce spolupracovala na projektu Phare: *Hezky česky se SOZE Brno* v letech 2006–07. Podílela se jako autorka některých textů na multikulturním projektu *Czechkid* přiděleného Fakultě humanitních studií UK v Praze v roce 2007. Jeho základ tvoří deset postav, se kterými by se měli žáci ve vyučovacím předmětu (nejlépe v hodinách českého jazyka – varianta česká, nebo anglického jazyka – varianta anglická) seznámit nejdříve¹. Stránky projektu *Czechkid* byly ještě doplněny o metodiku, kterou lze získat na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Na UJEPu proběhl také projekt *Čeština jako cizí jazyk v rámci inovace výuky v oborech učitelství v základních a středních školách*. V současnosti běží dva ESF projekty, na kterých odborní asistenti z PF UJEP participují: *Čeština pro žáky – cizince v rámci inovace výuky učitelství v oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ* a *Sociokulturní kompetence pro pracovníky škol a školských zařízení* (2009–2011).

Sdružení pro příležitosti mladých migrantů (Meta) pracuje v tuto chvíli na dvou projektech, které se jeví jako zásadní pro rezortní úkol VÚP. V rámci Dotačního programu na podporu integrace cizinců vznikl projekt *Vzdělávací program pro podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky-cizinci*². S Metou se VÚP dohodlo na těchto možnostech spolupráce;

¹ Charakteristika jednotlivých hrdinů je prezentována na hlavní stránce (kliknutím na jednotlivé postavy se otevře). Po představení jednotlivých postav lze přejít na dialogy, jež jsou obdobně jako popisy postav k dispozici v českém i anglickém jazyce. Formou dialogů jsou zpracovány názory, zkušenosti a vyprávění jednotlivých postav. Kliknutím na ikonku „Přejít na mapu“ lze otevřít stránku s mapkou konkrétních míst, kde se postavy scházejí. Po kliknutí na zvolené místo je k dispozici stránka, na které jsou vyobrazeny obličejové postavy. Každý dialog má svou vůdčí postavu, kliknutím na jednu z nich se lze přemístit na dialog. Kliknutím na tlačítko „A jedeme dál“ lze přejít k otázkám, k úkolům nebo pokračovat v dialogu. Do projektu byly zařazeny i materiály pro učitele, které obsahují texty spojené s dialogy, neboť každý rozhovor zpracovává určitou oblast multikulturní výchovy. Pro lepší orientaci jsou podkladové materiály stejně strukturované. V úvodní části je stručně popsán obsah dialogu, následuje výklad pojmů k danému tématu, a text, v němž je téma představeno. V poslední části mohou pedagogové najít doplňující příběhy a příklady. Kromě materiálů, jež se bezprostředně vážou ke konkrétním dialogům, mají učitelé k dispozici ještě tzv. doplňkové texty a také další témata, která jsou pro multikulturní výchovu důležitá (např. nostrifikace, třídy pro jazykovou přípravu organizované při školách apod.). Tyto texty mají stejnou strukturu jako texty spojené s dialogy, neváží se však ke konkrétním rozhovorům, jejich úlohou je podat učitelům informace obecné. (Přístup pro pedagogy je umožněn buď z hlavní stránky kliknutím na ikonku „Pro pedagogy“, nebo přímo z jednotlivých dialogů zase kliknutím na ikonku „Pro pedagogy“.)

² Projekt si klade za cíl poskytnout pedagogickým pracovníkům soubor podpůrných nástrojů, které umožní efektivní začleňování dětí cizinců do českého vzdělávacího systému. Klíčovou aktivitou je vytvoření informační platformy v podobě snadno dostupného webového portálu, který pedagogickým pracovníkům zajistí přístup k odborné literatuře věnované oblasti vzdělávání cizinců a multikulturní/interkulturní výchovy, dále pak přístup k pracovním materiálům, kontaktům na organizace činné v dané oblasti, aktuálním kurzům a odborným seminářům prohlubujícím znalosti a dovednosti v práci s žáky cizinci,

vzájemný odkaz na webových stránkách, zvláště pak na www.rvp.cz a propojení diskuzních prostředí. Zástupce Mety se stal garantem diskuzního fóra na tomto metodickém portále. Do konce roku 2009 spustí Meta portál, na kterém budou veškeré odkazy a materiály k problematice vzdělávání dětí cizinců. Do konce roku také budou pořádat několik seminářů k problematice vzdělávání dětí cizinců na vybraných školách. Semináře povede např. Dana Moore (FHS Praha), která se specializuje na multikulturní výchovu, lektori z CIC a Variant.

V rámci Operačního programu adaptabilita byl Metě přiřazen projekt *Poradenské a informační centrum pro vzdělávání mladých migrantů*, jehož hlavním úkolem vytvořit metodiku práce s migranty na českých školách. Metodika má být hotová v únoru 2011. Má být obecného charakteru, jakýmsi průvodcem pro učitele, co dělat, když se má zapojit do školní výuky cizinců. Dalším výstupem projektu bude elektronická databáze kompatibility vzdělávacích systémů vybraných zemí původu se systémem v ČR. Sondují se tyto země: Mongolsko, Bělorusko, Vietnam a Ukrajina. Tento projekt je určen pro mladé cizince v Praze.

VÚP oslovilo základní školy, jejichž způsob řešení problematiky integrace žáků-cizinců do výuky mohou sloužit jako případové studie či příklady dobré praxe. Jedná se o FZŠ Mezi školami, ZŠ Bronzová, ZŠ Bělá pod Bezdězem, ZŠ Olešská, ZŠ Nám. Curieových a ZŠ Zastávka u Brna.

FZŠ Mezi školami, Nové Butovice, Praha 5 se v otázce integrace inspirovala v Německu a Rakousku. Na počátku 90. let čelili přílivu emigrantů z bývalé Jugoslávie. V současné době jsou nejpočetnějšími přílivovými skupinami migrantů děti těchto zemí; Ukrajina, Rusko, Vietnam, Čína, Arménie, Srbsko a Moldavsko. Školu navštěvuje 348 žáků, z toho je 110 cizinců. Žáky-cizince vzdělávají v českém jazyce v průběhu hlavní výuky i v mimoškolním vyučování. Pro žáky se vstupní nulovou úrovní českého jazyka je k dispozici asistentka, která v rámci dopoledního vyučování tvoří heterogenní skupiny žáků (různého věku a rozdílných mateřských jazyků) pro výuku češtiny. Tito žáci-cizinci se bohužel učí podle učebnic češtiny pro 1. stupeň ZŠ. Ti, kteří ovládají český jazyk alespoň na základní úrovni, navštěvují doučovací kurzy odpoledne. Škola také pořádá týdenní kurz češtiny před zahájením nového školního roku. Pan ředitel plánuje od školního roku 2010/2011 zřízení přípravné třídy pro žáky-cizince.

Do ZŠ Bronzové, Lužiny, Praha 5 v 90. letech 20. století chodily hlavně děti cizinců z ambasad, na přelomu 20. a 21. století se struktura dětí proměnila (noví cizinci z Ruska, Ukrajiny, Vietnamu aj.). Zástupkyně ZŠ vyslovila požadavek na povinnou docházku dětí – cizinců do kurzů (přípravných škol) českého jazyka před zařazením do výuky. Dětem, které neumí česky, škola poskytne kontakt, v tomto případě na Metu, kde děti chodí do kurzů češtiny pro malé cizince. Škola disponuje propracovanými učebními materiály do výuky na 1. stupni, jejichž tvůrci jsou sami učitelé. V současnosti se na škole ověřuje tematicky zpracovaná jazyková příručka českého jazyka pro žáky-cizince od M. Hádkové.

informace o zahraničních vzdělávacích systémech a řadu dalších prakticky využitelných informací. Poskytuje též prostor pro sdílení dobrých i špatných zkušeností. Podstatnou částí projektu je proškolení vybraných pedagogických pracovníků, jehož cílem je naučit se s poskytnutými informacemi a materiály pracovat. Toto posilování kompetencí v oblasti práce s žáky cizinci bude mít formu úvodního teoretického kurzu a navazujících tematických workshopů. Projekt též zajišťuje dostupnost odborného poradenství v dané oblasti spočívající v individuálním řešení konkrétních problematických situací.

Ústav pro informace ve vzdělávání disponuje aktuálními statistikami počtu žáků-cizinců na školách (nyní až 2% v ČR), také údaji o národnostních skupinách. Tyto statistiky jsme se snažili získat od krajských center, které mají dohled nad fungováním Přípravných škol. VÚP společně se skupinou 6 MŠMT do konce roku 2009 plánuje zintenzivnit spolupráci s těmito školami pro zmonitorování jejich činnosti a sebrání jazykových materiálů, které mohou sloužit jako podklad pro tvorbu pracovních listů.

Jedním z výstupů této zprávy je zjištění nutnosti legislativní úpravy, a to § 20 Školského zákona č. 561/2004 Sb., jehož podnět vyšel již od skupiny 6 MŠMT. Byla vyslovena potřeba zavedení povinné návštěvy přípravných škol, které by měly být přístupné i cizincům z nečlenských zemí, kteří tvoří od 90. let 20. století majoritní přílivovou vlnu v ČR. Mluví se o nutnosti zvýšení počtu hodin pro dosažení jazykové úrovně A2 dle SERRJ při ukončení docházky v přípravné škole a vydání osvědčení. Učitelé vidí nedostatečné vymezení či legislativní zakotvení v otázce klasifikace těchto žáků-cizinců, kde také chybí např. úprava požadavků pro maturanty-cizince.

III. Návrh podoby zveřejnění příkladů dobré praxe na Metodickém portálu www.rvp.cz

K tématu Vzdělávání žáků- cizinců vzniklo prostředí na Metodickém portále www.rvp.cz, kde pod hlavičkou „Základní vzdělávání“, v rubrice „Učitel“ a podrubrice „Vzdělávání žáků-cizinců“, jsou uveřejněny teoretické i praktické příspěvky k problematice vzdělávání žáků-cizinců. Byli osloveni zástupci škol i učitelé s přímou pedagogickou zkušeností s žádostí o průběžné doplňování textových i digitálních učebních materiálů a případových studií integrace žáků-cizinců do výuky.

15. 10. 2009 bylo založeno diskuzní fórum – „Cizinec ve třídě – máte takový problém?“, které v současnosti obsahuje cca 30 vstupů.

V první polovině r. 2010 bude zahájen v rámci projektu Metodika II tutoriální E-learningový kurz k problematice vzdělávání žáků-cizinců v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, který bude obsahovat deset výukových modulů³.

V Praze dne 2. 12. 2009

Zpracovaly: Mgr. Tereza Šmídová, Mgr. Kamila Sladkovská

³ Moduly E-learningu: 1) Evropský model ve výuce češtiny jako cizího jazyka (nebo Čeština jako cizí jazyk podle SERRJ), 2) Vzdělávání cizinců v českých školách podle školského zákona (zákon č. 561/2004 SB., o předškolním vzdělávání, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání), 3) Multikulturní výchova a vzdělávání v ČR podle RVP, 4) Zásady začleňování žáků-cizinců do výuky na ZŠ, 5) Jazykové bariéry při výuce žáků-cizinců, 6) Typologie některých cizích jazyků a jejich charakteristika (grafika, fonetika, morfologie, syntax a lexikologie), 7) Sociokulturní aspekt ve výuce žáků-cizinců, 8) Základní informace o odlišném sociokulturním prostředí žáků-cizinců, 9) Ukázky (návrhy) pracovních listů pro žáky-cizinců, 10) Náměty pro práci s dětmi-cizinci v hodinách literární výchovy.

Příloha č. 1

Přehled materiálů ke vzdělávání žáků-cizinců a metodické materiály pro anglický jazyk jako cizí jazyk v základním vzdělávání v EU a anglofonním prostředí – listopad 2009

Název materiálu	autor	údaje	dostupnost
Making content comprehensible for English language learners: The SIOP model (3rd ed.)	Echevarria J., Vogt, M. E., & Short D. J. (Eds.)	Boston, MA: Allyn & Bacon. Boston, 2008 (http://www.siopinstitute.net/)	Knižně i elektr.
Teaching learners of English in mainstream classrooms	McCloskey, M.L., & Levine, L. N	Boston: Pearson Education, 2008 (pp. 173-190)	Knižně
Eurybase	Eurydice	http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php , sekce 10.7	Elektr.
Integrating immigrant children into schools in Europe	Eurydice	http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/0_integral/045EN.pdf duben 2009	Elektr.
Pathways to learning for new arrivals	Organizace Národní Strategie	http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/node/85235	Elektr.
English language support programme	Trinity immigrantion initiative	www.elsp.ie	Elektr.
Subject case studies	Qualifications and Curriculum Development	http://www.qcda.gov.uk/6867.aspx	Elektr.

	Agency		
Teaching EAL; Access and engagement in key stage 3		http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/node/154624?uc=force_uj	Elektr.
Access and engagement in English: Teaching pupils for whom English is an additional language + další brožury na předměty zeměpis, historie, ICT, design a technologie, matematika, nábožensví, tělesná výchova a výtvarná výchova		http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/node/97450?uc=force_uj	Elektr.
Beginners in English as an additional language	Slough Education Action Zone Association	http://myweb.tiscali.co.uk/beginners/index.htm	Elektr.
Strategies to help the beginner in the classroom		http://www.emaonline.org.uk/ema/index.cfm?p=resources,res_search&item=eal	Elektr.
Language needs or special needs? The assessment of learning difficulties in literacy among children learning English as an	Department for children, schools and families	http://publications.dcsf.gov.uk/default.aspx?PageFunction=productdetails&PageMode=publications&ProductId=RR184&	Elektr.

additional language: A literature review			
English as a Second Language - New Arrivals Program	Australian government Department of Education, Employment and Workplace relations	http://www.deewr.gov.au/Schooling/Programs/EnglishasaSecondLanguageNewArrivalsProgram/Pages/default.aspx	Elektr.
National summary sheets on education systém in Europe and ongoing reforms	Eurydice	2009	Knižně i elektr.

Metodický materiál pro výuku žáků s jiným mateřským jazykem

Přehled materiálů ke vzdělávání žáků cizinců a metodické materiály pro český jazyk jako cizí jazyk v základním vzdělávání – listopad 2009

Název materiálu	autor	údaje	dostupnost
Metodický list k vyučování českému jazyku pro učitele žáků-imigrantů	Marie Čechová, Ludmila Zimová	Český jazyk a literatura č. 4, 53/ 2002-2003	knižně
Čeština z druhé strany	Marie Hádková	PF UJEP, 2008	knižně
Učíme se česky, Jazykový kurs českého jazyka pro cizince 1. díl	Marie Hanzová	Olomouc, 1992	knižně
Dítě-cizinec v české škole (Metodika tzv. komunikační integrace)	Marie Hádková	http://www.strediskasim.cz/pdf/64_Dite-cizinec_v_ceske_skole.pdf	elektr.
Manuál pracovní skupiny čeština pro cizince Metodický materiál projektu SIM	Marie Hádková, Irena Cakirpaloglu	http://issuu.com/strediskasim/docs/hadkova-cakirpaloglu-cestina-pro-cizince?mode=embed&documentId=080921104114-995b7a582d5241f483604936cf806a33&layout=grid	elektr.
S vietnamskými dětmi na českých školách (Multikulturní inspirace)	Kol. autorů	H&H, 2006 http://www.klubhanoi.cz/view.php?cisloclanku=2009052201	Knižně i elektr.
Čeština pro malé cizince na dosah	Petra Procházková	Info o projektu http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/7071/cestina-pro-male-cizince-na-dosah.html/	elektr.

Český den (Manuál pro učitele)	Ondřej Matula	Člověk v tísní o.p.s. Projekt Varianty 2007 http://www.varianty.cz/index.php?id=16&item=37	elektr.
Český den (Kurz českého jazyka pro azylanty navazující na Manuál pro učitele českého jazyka pro cizince bez znalosti latinky)	Ondřej Matula	Člověk v tísní o.p.s. Projekt Varianty 2007 http://www.varianty.cz/index.php?id=16&item=37	elektr.
Už 15 let učíme v našich školách děti cizinců (Pracovní listy pro výuku českého jazyka)	ZŠ Bělá pod Bezdězem a ZŠ T.G. Masaryka Zastávka	Zpracováno v rámci projektu MŠMT ČR číslo 26 881/2005-M4, prosinec 2005	knižně
Ukázkové pracovní listy pro výuku češtiny pro cizince	Petra Procházková	Bude uveřejněno na rvp.cz	
Metodická příručka pro učitele + pracovní listy pro korejské žáky	ZŠ Frýdek Místek	Výstup projektu MŠMT za rok 2008 http://www.osmicka.cz/	elektr.
Rozmanitý svět (Praktické zkušenosti z dvouleté realizace vzdělávacího projektu pro malé cizince)		Prosperita, Praha 2007 http://www.prosperita-ops.cz/realizovane-projekty/rozmanity-svet/	elektr.
Czech Kid		Výstupy projektu http://www.czechkid.cz/si.html	elektr.
Úvod do problematiky	Jaromíra	Zveřejněno na rvp.cz	elektr.

začleňování žáků-cizinců do výuky	Šindelářová		
Integrace žáků-cizinců do českého vzdělávacího systému a některé realizované projekty pracovníků UJEP v Ústí n. Labem	Jaromíra Šindelářová	Zveřejněno na rvp.cz	elektr.
Zásady pro školy a učitele při začleňování žáků-cizinců do výuky na ZŠ	Jaromíra Šindelářová	Zveřejněno na rvp.cz	elektr.
Projekt Czech Kid jako nástroj zavádění multikulturní výchovy do škol	Jaromíra Šindelářová	Zveřejněno na rvp.cz	elektr.
	META	http://www.meta-os.cz/pic/ bude spuštěn portál ke vzdělávání žáků-cizinců připravuje se Manuál začleňování žáků-cizinců	
Čeština pro malé cizince	Světlana Kotyková, Ilona Lejnarová	Knižní klub, Praha, 2005	knižně
Czech Kid, metodické náměty pro pedagogy.	D. Moree	British Council.	knižně

Příloha č. 3

Učebnice, metodické příručky pro vietnamské žáky (i s využitím učebnic pro dospělé)

Občanské sdružení Klub Hanoi

Černého 426

182 00 Praha 8 - Střížkov

www.klubhanoi.cz

Ty + já = kamarádi (hry, básničky, pohádky a teorie podporující multikulturní výchovu)	J.Čermáková, D.Rabiňáková, H. Stohrová, T. Šišková	ISV, Praha, 2000	knižně
Poznáváme svět dětí z Vietnamu	J. Kocourek	Foto Foto & Tisk Znamenany, Plzeň 2002	knižně
Hledání interkulturní výchovy s vietnamskými dětmi na českých školách	J. Kocourek	In: Kapitoly z multikulturní tolerance III Praha: SVLP EIS, UK 2006. s. 78 - 95. In: Individuální přístup k pomoci jiným, začlenění minorit 4. díl. 2007. str. 13 - 38	knižně
Vietnamci v České republice	J. Kocourek P. Mullerová	In: Šišková, T. (ed.): Menšiny In: Migranti v České republice (My a oni v multikulturní společnosti 21.století). Portál, Praha 2001 In: Šišková, T.: (ed.): Výchova k toleranci a proti rasismu. Portál, Praha 1998	knižně

Vietnamské etnikum v České republice	P. Mullerová	In: Šišková, T. (ed.). Výchova k toleranci a proti rasismu (2. upravené vydání). Portál, Praha 2008. str. 134 – 146.	knižně
My a ti druzí (příručka pro multikulturní výchovu a vzdělávání na základní škole), doplňované vydání	Multikulturní centrum	doplňované vydání, Praha 2004	knižně
Základy vietnamštiny	Nguyen Phan Canh	SPN a FF UK, Praha 1984	knižně
Hướng dẫn học tiếng Séc I.-II. Čeština – základní kurz pro Vietnamce	Nguyen Quyet Tien	Praha	knižně
Tieng Sec co so cho nguoi Viet Nam Čeština – základní kurz pro Vietnamce	Nguyen Tung	Občanské sdružení Klub Bambus, Praha 2003	knižně
Překladový slovníček základních pojmů učiva ZŠ (chemie, přírodověda a přírodopis, český jazyk a literatura, fyzika, matematika, humanitní vědy).	Kolektiv autorů	SPN, Praha 2002	knižně
Poznávej lidi a život v zemi, v níž	H. Rufertová	Fortuna, Praha 2002	knižně

Žiješ - Hay tim hieu con nguoi va cuoc song tren dat nuoc ma ta dang song			
Co už umím (náměty pro přípravné třídy – vícejazyčná publikace)	H. Rufertová a kolektiv	Fortuna, Praha 2001	
Praktická fonetika vietnamštiny	N. T. B. Slavická	Praha, Karolinum, 2008	knižně
Vietnamská čítanka I.- Tap doc tieng Viet I.	N.T. B Slavická	Karolinum, Praha 1997	knižně
Interkulturní vzdělávání (příručka nejen pro středoškolské pedagogy)		Člověk v tísni o.p.s. Projekt Varianty Praha, 2002	knižně